

można podać jednolitej oceny wszystkich haseł. Metoda encyklopedii ma swoje prawa ramowego ograniczenia, co wymaga umiejętnej syntezy przy opracowywaniu treści. Wartość hasła zależy zatem od umiejętności syntetycznego myślenia jego autora. W hasłach, zwłaszcza obszerniejszych, dostrzec można staranie o to, by ujęcie syntetyczne dawało rzeczywiście treściwy, skrócony obraz całego zagadnienia, a nie tylko wrywkowe jego fragmenty. Podana zaś literatura umożliwia dopełnienie wiedzy w poszczególnych, interesujących czytelnika, zagadnieniach w ich aspekcie teologicznym, historycznym i kultowym.

Ks. *Ludwik Gładyszewski* – Gniezno

Elżbieta ROGUSZCZAK, *Rudimenta latinitatis ecclesiasticae*, Kraków 1997, Wydawnictwo Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy, ss. 288.

W październiku 1997 roku ukazał się podręcznik łaciny dla studentów teologii pod tytułem: *Rudimenta Latinitatis ecclesiasticae* autorstwa p. Elżbiety Roguszcza z Gdańska, wydany przez Księży Misjonarzy w Krakowie; wydaje się on odpowiadać zapotrzebowaniu zarówno pod względem merytorycznym, jak i dydaktycznym. W umieszczonej na końcu bibliografii autorka przytacza literaturę pomocniczą, która obejmuje m. in. dotychczasowe gramatyki i słowniki łacińskie, używany jeszcze w wielu seminariach podręcznik Leokadii Małunowiczówny *Roma Christiana* (Lublin 1986), *Breviarium Romanum, Literaturę nowołacińską* Stefana Zabłockiego (Warszawa 1977), *Nova Vulgata Bibliorum Sacrorum* (Roma 1986) i inne. Materiał gramatyczno-składniowy, jak zaznacza w przedmowie, został dostosowany do ilości godzin przeciętnie przeznaczonych w seminariach duchownych na kurs języka łacińskiego, do 180 godzin. Autorka ma na myśli gdańskie seminarium duchowne, ale podobnie jest w seminarium sosnowieckim i krakowskim, gdzie nauka sprowadza się do 22 tygodni po 8 godzin tygodniowo, co czyni razem 176 godzin w trzech latach studiów (I rok – po 3 godziny, II rok – po 3 godziny i III rok – po 2 godziny tygodniowo).

Pod względem merytorycznym podręcznik wprowadza na początku krótką historię języka łacińskiego, z obszernym opisem patrystyki i zaznaczeniem autorów kościelnych oraz dziejów łaciny średniowiecznej aż do okresu Odrodzenia (ss. 13-23). Materiał gramatyczny i składniowy ujmuje w 34 jednostki lekcyjne sprawdzane na tekstach wzorcowych zdań, zatytułowanych „Varia”, a umieszczanych na początku każdej lekcji, wśród nich z czasem na tekstach oryginalnych biblijnych, patrystycznych i liturgicznych. Na końcu załączony jest słowniczek łacińsko-polski i polsko-łaciński, indeks nazw własnych i wykaz najczęściej występujących skrótów.

Pod względem metodycznym i dydaktycznym podręcznik zawiera wiele elementów pozytywnych. Jednostki lekcyjne mogą być realizowane każda w kilku godzinach lekcyjnych. Materiał gramatyczny jest wyłożony i objaśniony w strukturach klasycznych z uwagami dotyczącymi różnic w łacinie chrześcijańskiej. Opis fleksji i koniugacji jest wyszczególniony bardzo przejrzysto, a niektóre zjawiska składniowe także graficznie np. *accusativus cum infinitivo* już w II lekcji (s. 28). W IX lekcji przy wprowadzeniu strony biernej omówiono zarazem *verba deponentia*, co wydaje się rzeczą słuszną, gdyż z jednej strony wyróżnia się tę grupę czasowników, a jednocześnie utrwała się ją w ramach funkcjonowania tej formy w przykładach.

Poza przejrzystym wykładem materiału gramatyczno-składniowego dużą pomocą w jego utrwalaniu są dobrze skomponowane ćwiczenia przeważnie w postaci triad:

I – zamiana liczby, trybów, stron i osób czasownika oraz liczby rzeczownika,

II – wstawianie w brakujące miejsca właściwych form wyrazów,

III – tłumaczenie z języka polskiego na łacinę.

Nowością bardzo pożyteczną są również lekcje powtórzeniowe (*repetitiones*).

Repetitio VIII jest po trzech deklinacjach rzeczownika, przymiotnika i *participium praesentis activi*.

Repetitio XIV – po IV i V deklinacji rzeczowników oraz po formach czasownika tematu *praesentis activi i passivi*.

Repetitio XIX – po formach *coniunctivus praesentis i imperfecti* oraz stopniowaniu przymiotnika i przysłówka.

Repetitio XXIV – po formach *perfecti* czasownika i formach liczebnika.

Repetitio XXIX – po składni *ablativus absolutus* oraz koniugacji omownej czynnej i biernej.

Ostatnia część materiału gramatycznego to *coniunctivus perfecti i plusquamperfecti*, konstrukcja *consecutio temporum* i zdania podrzędne oraz *verba anomalia: eo, fero i verba voluntatis*.

Zdanie wzorcowe zamieszczone w „Varia” to przeważnie krótkie lub dłuższe sentencje czerpane obficie z Psalmów, Ksiąg Starego i Nowego Testamentu, Ojców Kościoła i innych pisarzy chrześcijańskich. Po tekstach tych zdań w nawiasach umieszczono ich źródła. Od lekcji VII włączone są po „Varia” pełne fragmenty ewangelistów, *List do Diogeneta*, całe psalmy, homilie św. Germana, Augustyna, Piotra Chryzologa, Grzegorza i Hieronima. Teksty literackie po wyłożonej gramatyce i składni to: psalmy, hymny kościelne i sekwencje z omówieniem zastosowanej w nich metryki klasycznej, *prex eucharistica z Missale Romanum* oraz kilka modlitw i pieśni kościelnych. Jak każdy nowo wydany tak i omawiany podręcznik ma niestety, wiele pomyłek i błędów drukarskich, które jednak dla uczącego są dość łatwo zauważalne i wymagające niewielkiej korekty. Przytoczę niektóre przykłady:

strona	jest	powinno być
24	audīte seribite	audite scribite
26	ama, amate (chwal, chwalcie)	lauda, laudate
27	nostrum (z nas), vestrum (z was)	powinno się dodać: gen. partitivus
37	W uwadze 2: „Większość rzeczowników i przymiotników zakończonych na -er traci w odmianie samogłoskę e. Porównaj po polsku sen, snu itp.” Brak na to przykładu łacińskiego np. magister, -tri, ale puer, -eri.	
38	przecznik	orzecznik
49	Castra, orum i inne przytoczone przykłady, a brak nagłówka, że są to <i>pluralia tantum</i> .	
64	Lectio I, str. 64	Lectio II, str. 27
102	in hominem	in homine
115	Carthaginam	Carthaginem
123	mundus	mundum
124	nonnūla trecentis	nonnulla trecenti
130	prae feciset	prae fecisset
140/41	2 razy gerundium	2 razy gerundivum (w con. periphr. passiva)
164	Nisi tua	Nisi lex tua

Wreszcie najslabszym punktem, ale już nie podręcznika, lecz wydawnictwa, jest klejenie a nie szycie kart. Zakłada to, niestety, niezbyt długi żywot podręcznika w użytkowaniu studentów.

Ks. Władysław Golis – Sosnowiec

Elżbieta ROGUSZCZAK, *Rudimenta latinitatis ecclesiasticae*, Kraków 1997, Wydawnictwo Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy, ss. 288.

Podręcznik, przeznaczony dla studentów teologii rozpoczynających naukę języka łacińskiego. Jego twórczynią jest doświadczona pedagog, współautorka wznawianego już czterokrotnie w Gdańsku podręcznika dla studentów, rozpoczynających naukę języka łacińskiego na lektoratach uniwersyteckich (Jolanta Czyżma – Elżbieta Roguszcza, *Język łaciński. Podręcznik dla lektoratów uniwersyteckich*, wyd. IV, Gdańsk 1996, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, ss. 223), obejmującego 30 jednostek lekcyjnych oraz 3 dołączone